

SZOVJET MŰKRITIKUS VÉLEMÉNYE VÁSÁRHELYI ÉS SZEGEDI FESTŐMŰVÉSZEKRŐL

A Szovjetunió legrangosabb képzőművészeti folyóiratában, az ISZKUSSZTVO-ban nemrégiben terjedelmes tanulmány jelent meg a hődmezővásárhelyi és a szegedi festők munkáiról.

A délalföldi táj lírai leírása és a magyar piktúra helyi hagyományainak méltatása után a szerző, I. Szelvov azoknak az impresszióknak a leírásába kezd, amelyeket a Vásárhelyi őszi tárlat képei és a műtermek megtekintése váltott ki belőle.

Mély benyomást keltettek benne Fehér Csaba csendéletei. Nehéz meghatározni — írja a szerző —, hogy mi hatott leginkább Fehér Csabára. Visszafojtott csendéleteiben a barna tónus az uralkodó. A képek áttetszősége megbabonáz, melegségük arra készítet: behatóan nézz meg minden tárgyat annak ellenére, hogy a művész nem törekszik a tárgyak teljes érzékletességgel való visszaadására. Az ábrázolásnak ez a szerencsés visszafogottsága lehetővé teszi, hogy a tárgyakat anyagiságukban érzékeljük. Fehér számára a képek térbeli megszerkesztése, a kompozíció finom összevetése a fontos, ezért csendéletein kevés tárgy látható. Képei arra készítetik a nézőt, hogy harmonikus egésznek fogja fel őket. Ilyen pl. a művész 1969-ben befejezett csendélete, a *Fémpoñár, fekete kerámiakorsó, asztalon heverő ecsetek* — mindez elegánsan ábrázolva szürke és barna alapon a színek legfinomabb árnyalataival. A szín ezüstössége, valamiféle belső megvilágítása az őszi tárlaton kiállított *Almodozás*-hoz vonz. Erős női figura, kerítés és virágzó fa háttérrel, amelyet halvány holdfény világít meg. A női alakon az elgondolkodás költőisége és monumentális ünnepélyessége látszik.

A másik fiatal festő, Fülöp Erzsébet, a közeli plasztikus motívum felhasználásával a monumentális általánosításához jutott el. A *Mezőn* c. képén a női alak szintén premier plánban van, de itt mások az érzések és más a hangulat. Az egyszerű parasztasszony a felszántott földön áll, gondolataiba temetkezve. A művész a figurát geometrikusan ábrázolja és színei nagy kifejező erővel hatnak. Fülöp Erzsébetnek igen szép portréi is vannak. Anyjáról festett portréja a karakter visszaadásával, rózsaszínű és mélyzöld tónusaival vonz. Fülöp festői erényei legvilágosabban mégis csendéletein nyilvánulnak meg.

A szegedi és vásárhelyi mesterek tájképein (a szovjet kritikus szerint) ott érzékelhető élesebben a korszerű hangvétel, ahol nemcsak a valóság líraisága, hanem a belső feszültség is kifejezésre jut a természet izgalmas ábrázolásában.

A szegedi festő, Pataj Mihály néhány művében, mint pl. *A halász* c. képén az ábrázolás derűs líraiságához folyamodik. Más vásznán a drámaiságig fokozódó harc és feszültség tanúi lehetünk. Pataj ars poeticájának leginkább a *Táj kúttal* c. kép tekinthető, melynek középpontjába — számos XVIII. századi tájképfestőhöz hasonlóan — az egész tartalmat meghatározó szimbolikus ábrázolást helyezi: a szeszélyesen felrakott és világos színezetű kútgém, valamint a kútkáva között sötét, olykor lágy, olykor éles kontraszt van. A művész tájképeinek többségén a monokromatikus színskála az uralkodó, amelybe fehér és zöldes tónusok keverednek. A kompozíció dinamizmusát a szíkontrasztok alkotják, amelyek egyben Pataj művészi arzenáljának alkotóelemei. Ily módon jeleníti meg tájképein a halványsárga tetejű házakat, a feltört ugart és a napsugarakkal átszótt égboltot. Ábrázolásmódjában azonban mindig érzékelhető a mértéktartás, és a színezés artisztikus minősége lágyítja azokat a felnagyításokat, amelyekkel Pataj él.

Más motívumok, más hangulat tapasztalható Fontos Sándornál. Kedvenc témája: színes, virágzó fák és kukoricatáblák. Az általában vidám hangvételű képein a sötét-

ten összefonódó fák azok, amelyek a vászon felületének nagyobb részét elfoglalják és feszült ellentétet képeznek a kék éggel. Egyes képein Fontos drámaibb feszültséget fejez ki. Egyik 1967-es vásznán a rá jellemző motívumba — a fák és a felszántott föld ábrázolásába — belerobbannak a madarak sötét körvonalai.

Hézsó Ferenc a dekoratív ábrázoláshoz vonzódik. Ezt a törekvését tájképein valóítja meg. Műveinek többségén az emberek alakja a táj elemeként szerepel. Az emberi figurák a táj elidegeníthetetlen részeivé válnak. Hézsó romantikus világot hoz létre, amelynek mozgása valamiféle megbabonázott harmóniával van telítve. Nem fél számba venni aprólékosan az egyszerű házakat, a libák csoportját, kútnál álló parasztasszonyt, amikor a falusi életet mutatja be, pl. *Szeles idő* c. képén. Hézsónél szervesen kapcsolódik a realitás a romantikus hangvétellel és a dekoratív általánosítással. Képein a színeknek átformáló szerepe van. A piros föld, a fehér libák és madarak — mindez nála különös romantikával telítődik. A falusi életet ábrázoló képein szembetűnő a plasztikus kontrasztok pontossága.

A vásárhelyi és szegedi tájképfestők fejlődését — írja Szvetlov — szemléletesen példázza Pintér József művészete. A 60-as évek elején a posztimpresszionizmus követője volt, számos vásárhelyi festőhöz hasonlóan. Itáliai utazása segített a művésznak abban, hogy művészetét szabadabbá és világosabbá tegye. (*Völgy*, 1965.) Festészetében az utóbbi évek szembetűnő változását a konstruktivizmusra való törekvés jellemzi. Ilyen a *Város* (1968), *Csendélet krumplival* (1968), és néhány portréja, amelyek az ikonfestészet ismeretéről tanuskodnak. E képek mindegyike konstruktívan van felépítve: a színek lokális foltjai láthatóan összehangoltak és harmonizáltak.

A vásárhelyi Németh József képei első pillantásra úgy tűnnek, hogy beleillenek a vásárhelyi festőkre jellemző rendszerbe: a parasztok ábrázolása ökrökkel, felszántott földdel a háttérben; a színek ugyanazon tisztasága és zengzetessége. Mégis valahogy minden más nála. A művész premier plánba helyezi a felnagyított alakokat, jelentősen csökkentve ezzel a horizontot, a kontrasztszíneket pedig kiáltó erővel telíti. Németh képeinek felépítése szokatlanul koncepciózus. A néző, miután befogadta az első benyomást, poétikus érzések atmoszférájával telítődik. Némethnél a falu, a néptípusok ábrázolása, az 1969-ben alkotott műveiben — brutális erejű, plasztikus nyelvezet, amelyet az óorosz ikonfestészet, India ősi művészete és a XX. század néhány alkotásának tanulmányozása tett gazdagabbá és kifejezőbbé. Gyakran variálja a hasonló témákat. Ha összehasonlítjuk a két évvel korábban festett *Pataknál* c. képét azzal, amit egy nemrégvi vásárhelyi tárlaton állított ki, akkor nyilvánvalóvá válik művészetében a monumentális ábrázolásra való törekvés.

A szegedi Dér István műveire jellemző az általánosítás és a monumentalitás, annak ellenére, hogy az ember titkos érzéseiről, a természet változó állapotáról mesél. A kép, amelyet Dér az őszi tárlaton kiállított, *A tavasz várása* címet kapta. A nők, akik szeszélyes körbe fogódnak, mintegy elhaltak a várakozásban. A szokatlan kompozícióban a nők kedves, szomorú arcán, alakjuk csínosságában, végül az egész kép plasztikájában a rajztudás és a világosszürke tónusok dominálnak, amelyek csak néha keverednek kék és sárga színekkel, s mindez együttesen drámai lelkiállapotról tanúskodik. *A lány és a fekete fák* c. képén plasztikus eszközökkel fejezi ki annak az embernek az élményeit, akinél az új szomszjúhozása összeütközik annak a lehetetlenségnek a megérzésével: nem lehet elhagyni a szülőföldet. *Pietáján* Dér kétségtelenül Michelangelóra gondolt, amikor költőien elevenítette meg az egyszerű paraszti figurákat.

A Hódmezővásárhely környéki életéről, arról az újról, amely az emberek közérzetében a felszabadulás után jelent meg, kifejezően és sajátosan mesél Szalay Ferenc. Megrészegül a való élet poézisától. Szalay számos vászna egyéni hangvétellű csoportos portré. Időnként filmjelenetre emlékeztetnek. A parasztok, sokat átélt öregek, falusi lányok, energiával telített erős fiatal legények megjelenítésében nincs semmi meszterkeltség. Mindegyik jellemnek megvan a sajátos egyénisége, amely időnként groteszk népi humorral telített. Falusi alakjainak ábrázolásában a belsőleg egymáshoz közel álló emberek közös tulajdonságait hangsúlyozza a festő. Gyakran él a frontá-

lisan felépített kompozícióval. A kevés színnel felrakott figurák plasztikájával jól kifejezi műveinek intonációját, s ez sokkal hatásosabb, mintha egyszerűen elmondaná a dolgokat.

A fő impresszió — fejezi be tanulmányát Sztetlov —, amelyet a Vásárhelyi őszi tárlaton szerez az ember: a gyümölcsöző művészi fejlődés konstatálása. Az érdekes realista hagyományok, a délföldi élet mélyebb érzése adja azt az alapot, amelyen új irányzatok keletkeznek. A monumentális összegezésre való törekvés, a lírai hangvétel összekapcsolása drámai telítettséggel, a művészi koncepció azonos tartalma alkotják Vásárhely és Szeged festőművészei számára a továbbfejlődés lehetőségeit.

Összefoglalta: ERDEI MIHÁLY

